

*Соловійова А. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
головний спеціаліст
Міністерства юстиції України*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ КРАЇН ДАЛЕКОГО СХОДУ (КИТАЙ, КНДР, РЕСПУБЛІКА КОРЕЯ, МОНГОЛІЯ)

Анотація. У статті досліджується Далекосхідна група правових систем, яка складається з правових систем Китаю, Гонконгу, Японії, Бірми, Кореї, Монголії, країн Індокитаю та Малайзії. Китай і Японія виділяються специфікою морально-ідеологічного підходу до права, який вплинув на правові системи інших країн Сходу. На відміну від континентальної, англосаксонської, змішаної та інших типів правових систем, далекосхідне право віддає перевагу загальносоціальним нормам як правилам поведінки: нормі моралі, нормі-звичаю, нормі-традиції тощо. При цьому ними зумовлюється як закон, так і судові рішення. Для кримінального права розглянутих країн Далекого Сходу характерна наявність положень про основні злочини проти власності, відомі сучасному українському кримінальному праву.

Ключові слова: законодавство, країни Далекого Сходу, злочини проти власності, крадіжка, крадіжка зі зломом, грабіж, шахрайство, вимагання.

Постановка проблеми. Далекосхідна група правових систем – сукупність правових систем, в основі формування яких лежать не норми права, а норми моралі, звичаї, традиції. Велике значення приділяється ритуалу. Далекосхідну групу складають правові системи Китаю, Гонконгу, Японії, Бірми, Кореї, Монголії, країн Індокитаю, Малайзії. Китай і Японія виділяються специфікою морально-ідеологічного підходу до права, який вплинув на правові системи інших країн Сходу [1, с. 669]. Щодо правової системи Республіки Монголія точки зору вчених розійшлися. Одні вчені відносять правову систему Монголії до романо-германської правової сім'ї [2]. Інші, погоджуючись із присутністю рис романо-германської правової сім'ї, водночас зазначають, що правова система Монголії зберігає також риси соціалістичної правової традиції [3]. Ми погоджуємося з тими вченими [1, с. 669], які відносять правову систему Монголії до далекосхідної групи правових систем традиційного типу. Чинний Кримінальний кодекс Республіки Монголії (далі – КК Монголії) вступив у дію 1 вересня 2002 року. Відповідальність за посягання на власність передбачена у Розділі XIX «Злочини проти власності». У літературі є справедлива думка, що чинний КК Монголії мало чим відрізняється від свого попередника – Кримінального кодексу 1986 року. Різницею є лише те, що виключені норми, якими була передбачена відповідальність за дрібне розкрадання чужого майна (ст. 131), за необережне пошкодження чужого майна (ст. 135). Кодекс доповнено нормою, якою передбачено відповідальність за придбання та збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом (ст. 155) [4, с. 108].

Мета статті – дослідити групи правових систем Китаю, Гонконгу, Японії, Бірми, Кореї, Монголії, країн Індокитаю, Ма-

лайзії та виявити специфічні положення і підходи до права, що вплинули на їх формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, під час роботи із зарубіжними джерелами дуже обережно слід підходити до перекладу текстів. Необхідно враховувати безліч мовних нюансів і не створювати не притаманну джерелу термінологію. На жаль спостерігається загальна тенденція вживання у перекладах російською терміну «хищення» (розкрадання). Але такий переклад не зовсім вірний, оскільки йдеться не про розкрадання, а про викрадення. Так, наприклад, стосовно статті 238 Кримінального кодексу Японії автори російського перекладу зазначають, що якщо за «розкраданням йде насильство, то воно прирівнюється до розбою» [5], що не зовсім точно, бо назва статті 238 у перекладі англійською Constructive Robbery (Конструктивне пограбування), тобто коли особа, яка вчинила викрадення, використовує насильство або залякування для того, щоб утримати викрадене майно, ухилитися від затримання або знищити докази, вона вчиняє пограбування (розбій) [6]. Д.О. Суровень пише, що у визначенні крадіжки за стародавнім японським правом присутній вираз «розкрадання явне або таємне» [7], що є не зовсім точним перекладом, оскільки йдеться про крадіжку як викрадення.

Теорія китайського права перебувала під впливом легалізму і конфуціанства. Конфуціанська філософія – це особиста та соціальна мораль, яка визначає природний порядок речей. Понад дві тисячі років природний закон конфуціанської філософії був прийнятий багатьма урядами Китаю, але нинішній уряд материка тяжіє до легалістської філософії. Даосизм порівняно менше впливає на закон, тому що релігія не відіграє такої важливої ролі в китайському політичному суспільстві, як у багатьох західних країнах [8]. Важливим моментом конфуціанської концепції держави є і те, що вона ґрунтується не на ідеї верховенства закону, а на ідеї верховенства гідних людей, які керують країною згідно зі своїми високими моральними принципами. Іншими словами, конфуціанський правитель «править не законом, а особистим прикладом», і держава розглядається як природний інститут підтримки громадського порядку та соціальної ієрархії, а не як «договір між правителем і народом». Тому європейська концепція закону як поєднання прав і обов'язків відсутня, і судова функція держави сприймається як система репресивних дій. Це дуже чітко можна простежити в етимології: якщо латинське слово «юстиція» означає «справедливість» і передбачає, що закон призначений для встановлення справедливості, то орган, який виконував подібні з міністерством юстиції функції в далекосхідній державній системі, іменувався «міністерством покарань» (корейською – «хьонбу») [9].

Чинний Кримінальний кодекс Китаю прийнятий 14 березня 1997 р.; 1 жовтня 1997 року він вступив в законну силу, ставши другим Кримінальним кодексом в історії Китайської Народної Республіки (далі – КНР). Перший КК КНР, прийнятий в 1979 році, почав діяти з 1 січня 1980 р., представляв собою типовий зразок соціалістичного кримінального законодавства. Кодекс ґрунтувався на ідеях марксизму-ленінізму з урахуванням його «китайської специфіки», досвіді інших країн соціалістичного табору (СРСР, Монголії, Болгарії, Польщі, Чехословаччини та інших). У багатьох його положеннях підкреслювався класовий характер кримінально-правового регулювання (наприклад, використання при розробці норм Загальної частини концептуальних ідей, вироблених теоретиками соціалістичного права взагалі і кримінального права зокрема, виділення цілої групи так званих контрреволюційних злочинів тощо) [10]. На цей час правову систему КНР характеризують як суміш соціалістичного права та західної моделі континентального права [11, с. 107].

Відповідно до Гл. V «Злочинні посягання на власність» КК Китаю (Crimes of property violation) викладені положення про основні злочини проти власності: крадіжка (theft), крадіжка зі зломом (burglary), грабіж (robbery), шахрайство (fraud), вимагання (extortion) та шантаж (blackmail) [12, с. 36]. Статтями 271 і 272 встановлена відповідальність співробітників компаній, підприємств чи інших організацій, працівників державних підприємств, підприємств та інших організацій, які, використовуючи переваги свого службового становища, незаконно привласнюють належне організації майно або використовують кошти компанії або організації не за призначенням у великих або особливо великих розмірах. Ян Добінсонф зазначає, що такі норми є новими і спрямовані проти корупції в приватному секторі (corruption in the private sector) [12, с. 36].

З 18 листопада 2013 р. набуло чинності роз'яснення Верховного народного суду КНР і Верховної народної прокуратури КНР «Про деякі питання застосування законодавства при провадженні в кримінальних справах про грабежі», яке замінило судові роз'яснення про грабіж 2002 р. [13].

З точки зору оцінки джерел права за правовою системою Північна Корея має бути віднесена до країн романо-германської правової сім'ї. Дана правова система відрізняється нормативною упорядкованістю і структурованістю джерел. У цій правовій системі пануюча роль відведена закону і насамперед кодексу. Закон служить основним, а в ряді галузей права, наприклад в кримінальному, і єдиним джерелом права. З цієї причини панівним джерелом права розглянутої держави є революційна творчість законодавця, який виражає волю народу, керованого Трудовою партією Корейської Народної-Демократичної Республіки [14, с. 69]. Слід додати юридичне визнання керівної ролі однієї партії в політичній сфері і здійснення нею своєї диктатури. По суті, державні та партійні структури зливаються, і формується феномен «партія-держава» [14, с. 70]. Правова система Корейської Народної Демократичної Республіки відрізняється високим ступенем непередбачуваності, оскільки суб'єкти правозастосування дуже часто діють, не дивлячись на писані чи неписані норми.

Основи сучасного кримінального права КНДР були закладені незабаром після проголошення КНДР. У 1950 р. прийнято Кримінальний кодекс, складений за зразком радянського. У 1974 р. видано новий Кримінальний кодекс (п'ять частин, 215 статей), текст якого залишався недоступним для зовнішнього світу до

кінця 1980-х рр. Чинний КК КНДР прийнятий в 1987 р. і має всього 161 статтю, розбиті на 13 глав восьми розділів. Хоча Загальна та Особлива частини в ньому структурно не виділені, вони простежуються за змістом [15]. Згідно з нормами Кримінального закону Корейської Народної-Демократичної Республіки (The Criminal Law of the Democratic People's Republic of Korea) (далі – КК КНДР) розрізняють злочини проти соціалістичної власності та діяння, які посягають на власність громадян [16]. Оскільки соціалістична власність – це власність держави і кооперативних організацій, то посягання на неї тягнуть за собою відповідальність за ст. 56-65 гл. 4 «Злочини в сфері соціалістичної економіки» відповідно. Своєю чергою ст. 155-161 гл. 8 розділу 2 присвячені злочинам, які посягають на особисте майно громадян [17, с. 166]. На підставі положень КК Республіки Корея законодавець аналогічні статті розміщує в главах Особливої частини, починаючи з гл. 38 про злочини, пов'язані з викраденням майна та крадіжкою, і до гл. 42 «Заподіяння руйнувань та пошкоджень» [18]. Південнокорейський законодавець у Главі 38, яка присвячена крадіжкам і граббеджам, розмістив ст. 340 «Піратство», кваліфікуючи як «Захоплення чужого судна в море з використанням погрози застосування колективної сили», і ст. 336 «Викрадення людей з метою отримання викупу». Використання нових технологій для отримання доходів нелегальним шляхом привели до появи в ст. 347-2 додаткового складу «Шахрайство з використанням комп'ютерів» [17, с. 167].

У звичайному праві Японії майнові злочини зароджувалися у вигляді ама-цу цуми (др.-яп. ама-ту туми) – «небесних гріхів», більш тяжких, ніж «земні гріхи» (др.-яп. куни-ту туми, яп. куни-цу цуми). Як встановили археологи, в період яюй (з III ст. до н.е.) з'являються сусідські громади, до складу яких входили індивідуальні господарства великих сімей (2–3 покоління родичів), які своєю працею обробляли власні наділи, розділені межами. Як вважають дослідники, існування меж на рисових полях в період яюй свідчить про виникнення первинного права володіння заливними полями. На думку дослідників, межі земельних ділянок індивідуальних господарств позначалися огороженою полів мотузкою з рисової соломи [7].

Відповідно до ст. 235 КК Японії Крадіжка (Theft) «той, хто викрав (steal) майно (the property) іншої особи, визнається таким, що вчинив крадіжку і карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк до десяти років або штрафом у розмірі не більше 500 000 ієн». Згідно зі ст. 235-2 карається той, хто вчинив незаконне заволодіння нерухомістю (Taking Unlawful Possession of Real Estate), позбавленням волі на строк не більше 10 років. Відповідно до ст. 236 КК Грабіж (Robbery) Японії той, хто шляхом застосування насильства або погроз відібрав у іншої особи її майно, визнається таким, що вчинив грабіж, і карається позбавленням волі з примусовою фізичною працею на строк не менше п'яти років.

Висновки. Отже, далекосхідна група правових систем являє собою сукупність правових систем, в основі формування яких лежать не норми права, а норми моралі, звичаї, традиції. Велике значення приділяється ритуалу. Далекосхідну групу складають правові системи Китаю, Гонконгу, Японії, Брми, Кореї, Монголії, країн Індокитаю, Малайзії. Китай і Японія виділяються специфікою морально-ідеологічного підходу до права, який вплинув на правові системи інших країн Сходу. Незважаючи на те, що для права розглянутих країн Далекого Сходу характерна наявність ознак різних правових сімей,

проте право цих країн піддавалося впливу традиційних уявлень про право. На відміну від континентальної, англосаксонської, змішаної та інших типів правових систем, далекосхідне право віддає перевагу загальносоціальним нормам як правилам поведінки: нормі моралі, нормі звичаю, нормі-традиції тощо. При цьому ними зумовлюється як закон, так і судові рішення. Закон та судові рішення для сучасного розвитку далекосхідної групи правових систем також мають істотне значення. Далекосхідне кримінальне право ґрунтується на ідеях конфуціанства. Важливим моментом конфуціанської концепції держави є і те, що воно ґрунтується не на ідеї верховенства закону, а на ідеї верховенства гідних людей, які керують країною згідно зі своїми високими моральними принципами. Крім того, для права розглянутих країн Далекого Сходу характерна наявність положень про основні злочини проти власності: крадіжку (theft), крадіжку зі зломом (burglary), пограбування (robbery), шахрайство (fraud), вимагання (extortion) та шантаж (blackmail) тощо.

Література:

1. Скаун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел. 2000. 704 с.
2. Odgerel Tseveen. The Mongolian Legal System and Laws: a Brief Overview. URL: <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Mongolia.html>
3. Юрковский А.В. К вопросу правовой системы Монголии. *Теория государства и права*. 2008. № 22. URL: <http://center-bereg.ru/o4009.html>
4. Гантомор Г. Новый Уголовный кодекс Республики Монголия 2002 года. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*. 2006. №4. С. 102–109.
5. Уголовный кодекс Японии. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241616&subID=100097517,100097519,100097555,100097598#text>
6. Penal Code of Japan. URL: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail?id=3130&vm=04&re=02>
7. Суровень Д.А. Имущественные преступления в древне-японском праве: Корыстные преступления против собственности, имеющие признаки хищения. URL: <http://ipp.kursksu.ru/pdf/001-030.pdf>
8. Weng Li Philosophical influences on contemporary Chinese law URL: <https://mckinneylaw.iu.edu/iiclr/pdf/vol6p327.pdf>
9. Асмолов К.В. Северная Корея как идеальная антиутопия или традиционные корни авторитаризма в КНДР. Серия “Symposium”, Конференция «Путь Востока», Путь Востока: Межкультурная коммуникация, Выпуск 30. Материалы VI Молодеж. научн. конф. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургское философское общество, 2003. С. 88–105.
10. Чанхай Л., Коробеев А.И., Чучаев А.И. Уголовный кодекс КНР: совершенствование в процессе реализации (к 20-летию со дня принятия). *Lex Russica*. 2018. №3 (136). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnyy-kodeks-knr-sovershenstvovanie-v-protsess-realizatsii-k-20-letiyu-so-dnya-prinyatiya>
11. Muhammad A. Offences against Property in Chinese Criminal Law and Pakistan Penal Code: A Brief Comparison between Natures of Punishment. *Journal of Law and Criminal Justice*. June 2016, Vol. 4, No. 1, P. 107-111. URL: http://jlcjnet.com/journals/jlcj/Vol_4_No_1_June_2016/9.pdf
12. Dobinson I. the Criminal Law of the People’s Republic of China (1997): Real Change or Rhetoric? URL: <https://digital.lib.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/747/11PacRimLPolyJ001.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. Разъяснения Верховного народного суда КНР и Верховной народной прокуратуры КНР «О некоторых вопросах применения законодательства при производстве по уголовным делам о грабежах». URL: https://cnlegal.ru/criminal_law/china_supreme_court_snatch_juridical_interpretation/
14. Юрковский А.В. Особенности правовых систем Корейской Народно-Демократической Республики и Китайской Народной Республики. *Сибирский юридический вестник*. 2008. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-pravovyh-sistem-koreyskoy-narodno-demokraticeskoy-respubliki-i-kitayskoy-narodnoy-respubliki>
15. Правовая система КНДР Северной Кореи URL: <http://www.bibliotekar.ru/3-1-31-2-pravovye-sistemy/14.htm>
16. The Criminal Law of the Democratic People’s Republic of Korea. URL: [https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/The%20Criminal%20Law%20of%20the%20Democratic%20Republic%20of%20Korea_2009_%20\(1\).pdf](https://www.hrnk.org/uploads/pdfs/The%20Criminal%20Law%20of%20the%20Democratic%20Republic%20of%20Korea_2009_%20(1).pdf)
17. Асеев А.А. Уголовное законодательство зарубежных государств о предупреждении экономической преступности. *Вестник ТГУ*. 2015. №11 (151). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ugolovnoe-zakonodatelstvo-zarubezhnyh-gosudarstv-o-preduprezhdenii-ekonomicheskoy-prestupnosti>
18. Уголовный кодекс Республики Корея. URL: <https://vseokoree.com/vse-o-koree/zakony-i-normativnye-pravovye-akty/ugolovnyj-kodeks-respubliki-koreya.html>

Соловьева А. Н. Уголовно-правовая охрана собственности по законодательству стран Дальнего Востока (Китай, КНДР, Республика Корея, Монголия)

Аннотация. В статье исследуется Дальневосточная группа правовых систем, которую составляют правовые системы Китая, Гонконга, Японии, Бирмы, Кореи, Монголии, стран Индокитая, Малайзии. Китай и Япония выделяются спецификой морально-идеологического подхода к праву, который повлиял на правовые системы других стран Востока. В отличие от континентальной, англосаксонской, смешанной и других типов правовых систем, дальневосточное право предпочитает общесоциальным нормам как правилам поведения: норме морали, норме-обычаю, норме-традиции и тому подобным. При этом ими обуславливается как закон, так и судебное решение. Для уголовного права рассматриваемых стран Дальнего Востока характерно наличие положений об основных преступлениях против собственности, известных современному украинскому уголовному праву.

Ключевые слова: законодательство, страны Дальнего Востока, преступления против собственности, кража, кража со взломом, грабеж, мошенничество, вымогательство.

Soloviova A. Criminal law protection of property under the laws of the countries of the Far East (China, North Korea, Republic of Korea, Mongolia)

Summary. The article examines the Far Eastern group of legal systems, which constitute the legal systems of China, Hong Kong, Japan, Burma, Korea, Mongolia, the countries of Indochina, and Malaysia. China and Japan are distinguished by the specificity of the moral and ideological approach to law, which influenced the legal systems of other countries of the East. In contrast to continental, Anglo-Saxon, mixed, and other types of legal systems, Far Eastern law prefers general educational social norms as rules of behavior: moral norms, customs, norms, traditions, and the like. At the same time, they determine both the law and the court decision. The criminal law of the considered countries of the Far East is characterized by the existence of provisions on the main crimes against property, known to the modern Ukrainian criminal law.

Keywords: legislation, countries of the Far East, crimes against property, theft, burglary, robbery, fraud, extortion.